

Tiedettä maailmalle

Hämeenaho, Pilvi, Tiina Suopajarvi ja Johanna Ylipulli (toim.). 2018.
Soveltava kulttuurintutkimus. Helsinki: SKS. 328 sivua.

Merja Leppälahti

Kulttuurintutkimusta tehdään Suomessa monilla humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Pilvi Hämeenahon, Tiina Suopajarven ja Johanna Ylipullin toimittama *Soveltava kulttuurintutkimus* käsittelee soveltavalla otteella tehtävää perustutkimusta. Soveltavassa kulttuurintutkimuksessa tutkija suuntaa aineistojaan ja tutkimustuloksiaan tiedeyhteisön lisäksi tiedemaailman ulkoisille yhteisöille. Näiden tutkimusten käsittelemä tieto on kulttuurisidonnaista ja konstruktivistista. Kirja sisältää 14 tutkijan kirjoittamat 12 artikkelia, joista kukin omalla tavallaan avaa soveltavan kulttuurintutkimuksen käsitettä ja käytäntöjä. Artikkelit on ryhmitelty kolmeen osioon, "Kulttuurista tietoa kentältä käytäntöön", "Kokemustiedon ja tieteellisen tiedon rajanylityksiä" ja "Soveltava teknologiakulttuurin tutkimus".

Kirjoittajien mukaan kulttuurintutkimus jo itsessään sisältää soveltavan elementin silloinkin, kun tavoitteena on ensisijaisesti tieteellinen perustutkimus. Näin epäilemättä usein onkin. Mitä eroa sitten on tavallisella kulttuurintutkimuksella ja soveltavalla kulttuurintutkimuksella?

Kulttuurintutkimusta ja käytäntöjä

Kirjan ensimmäinen artikkeli on Jaakko Suomisen "Soveltavasta kulttuurintutkimuksesta hybridihumanismiin". Suominen toteaa, että nimenomaan soveltavassa kulttuurintutkimuksessa tehdään usein sellaista tieteittenvälistä yhteistyötä, joka monesti saattaa ulottua tavanomaisten yhteistyökumppanien eli humanististen ja yhteiskuntatieteellisten oppiaineitten ulkopuolelle. 'Hybridihumanismilla' hän viittaa tutkimuksen laaja-alaisen poikki- ja monitieteisyyden lisäksi tilanteeseen, jossa ihmistieteelliseen tutkimukseen liittyy materiaallinen tai digitaalinen tutkimus.

Seuraavat artikkelit käsittelevät kirjoittajiensa konkreettisia tutkimustapauksia. Pilvi Hämeenaho tarkastelee artikkelissaan "Arvot, ihanteet ja toiminta" harvaanasutun maaseudun arkea erityisesti naisten näkökulmasta. Keskeisenä kysymyksenä artikkelissa on vapaaehtoinen hoiva- ja auttamistyö julkisten palvelujen täydentäjänä. Hämeenaho toteaa, että epävirallisten verkostojen toimijat tarvitsevat kuitenkin myös julkisen sektorin tukea ja arkea helpottavia palveluja.

Laura Stark käsittelee nuorten seksuaalikäyttäytymistä artikkelissaan "Kulttuuri ja aids-kriisi: Vastikkeellinen seksi tansanialaisessa slummissa". Stark toteaa, että alueella, johon hänen tutkimuksensa kohdistuu, on perinteisesti odotettu tytön avioituvan hyvin nuorena, ja miesten odotetaan pitävän huolta vaimostaan. Työttömät ja satunnaistyössä olevat miehet eivät pysty avioitumaan, mutta he voivat huolehtia tyttöystävistään. Naisille on vielä vähemmän työmahdollisuuksia kuin miehille, joten ratkaisu on elättävä tai ainakin lahjoja ja rahaa antava poikaystävä. Suhteiden epävarmuuden vuoksi molemmilla voi olla useita rinnakkaissuhteita. Kondomin käyttö nähdään epäluottamuksen osoituksena. Star-kin tutkimus osoittaa, ettei tällaisessa tilanteessa valistus ole kovin toimiva keino aidsin vähentämiseen, sillä ongelmat ovat luonteeltaan rakenteellisia.

Anna Haverinen tarkastelee etnografisen tutkimuksen käyttöä verkossa toimivan muistopaikan suunnittelutyössä. Artikkelissaan "Ohituskaista kokemukseen?" Haverinen toteaa etnografian olevan yksi mahdollisuus ymmärryksen hankkimiseen inhimillisestä kokemuksesta. Nopeatahtiseen suunnittelutyöhön se ei välttämättä ole paras keino, jos halutaan mahdollisimman kattava tutkimus. Tiheään etnografiaan voidaan kuitenkin päästä myös lyhyessä ajassa, jos tutkimuksen laajuus ja syvällisyys ovat määriteltynä jo etukäteen.

Objektiivinen tieto ja kulttuurintutkimuksen haasteet

Inkeri Koskinen pohtii kiinnostavassa tieteenfilosofisessa artikkelissaan "Voiko se olla objektiivista?" tilannetta, jossa tehdään tutkimusyhteistyötä tieteen ulkopuolisen toimijan kanssa. Tutkimus on tällöin lähes väistämättä arvolatautunut, mutta kuitenkin tutkimuksen tulosten pitäisi olla objektiivisia. Koskinen esittää omana suosituksenaan kaksi ohjetta. Ensinnäkin tällaisessa tutkimuksessa pitäisi pyrkiä saamaan runsaasti ulkopuolista kritiikkiä ja olla mahdollisuus sen huomioimiseen. Toiseksi Koskinen esittää, että tieteenulkoisten toimijoiden kanssa yhteistyötä tekevien tutkijaryhmien pitää kiinnittää erityisen paljon huomiota ryhmien sosiaalis-tiedollisiin käytäntöihin.

Sentyyppejä tutkimuksia, joita Koskinen artikkelissaan käsittelee, esitellään osion seuraavissa artikkeleissa. Tiina Suopajarvi tarkastelee asukkaiden osallistumismahdollisuuksia kaupungin toiminnan suunnitteluun artikkelissaan "Seniorikaupunkilaisten osallistaminen julkisen sektorin suunnitteluprosesseihin Oulun 'älykaupungissa'". Hänen tutkimuksensa seniorit olivat tasavertaisina jäseninä työpajoissa, joissa oli myös tutkijoita ja kaupungin henkilökuntaa. Riina Haanpää, Laura Puolamäki ja Eeva Raike puolestaan käsittelevät artikkelissaan "Tapaus Eurajoki: ihmisen ja kulttuuriympäristön vuorovaikutussuhde tutkimuskohteena" yliopiston kenttätyökurssina toteutettua osuutta Yhteinen Eurajoki -hankkeessa. Kirjoittajat kuvaavat subjektiivista ympäristösuhdetta, johon liittyy sekä mennyt että nykyinen kulttuuriympäristö.

Sari Tuuva-Hongiston artikkeli "Ekologisuuden kulttuuriset käsikirjoitukset ja puurakentaminen" pureutuu ekologisuuden käsitteeseen. Tuuva-Hongisto esittelee monipaikkaisen etnografian työtapoja, joissa pyritään tavoittamaan monta näkökulmaa melko suppeassa tapaustutkimuksessa. Hänen puurakentamiseen liittyvässä tutkimuksessaan kävi muun muassa ilmi, että kuluttajan ja metsäpuutuotealan käsityksissä ekologisuudella tarkoitettiin melko lailla eri asioita. Tuottajien viesti ei mennyt perille, koska tulkinat eivät kohdanneet.

Kulttuurintutkimusta ja teknologiaa

Tällä hetkellä Suomessa pidetään esimerkiksi tutkimusrahoitushakujen painotuksissa erityisen arvokkaana monitieteistä, tieteidenvälistä ja transdisiplinääristä tutkimusta. Erilaisten tieteiden yhteistyö ei kuitenkaan aina ole ongelmattonta johtuen erityisesti tieteenalojen erilaisista tieteenfilosofisista taustaoletuksista. Johanna Ylipulli tarkastelee tätä artikkelissaan "Riitasointuja vai olennaista moniäänisyyttä".

Tim Luoto käsittelee artikkelissaan "Etnografisten menetelmien soveltaminen tieteidenvälisessä hankkeessa" pelillistetyn hyvinvointisovelluksen kehittämistä. Kristiina Korjonen-Kuusipuron artikkelissa "Antropologia ja energia: Soveltava näkökulma energiakäytännön tutkimuksessa" taas tarkastellaan aurinkopaneelien hankkimista. Molemmissa artikkeleissa etnografia tuo tutkimukseen tutkittavien henkilöiden oman kokemuksen.

Sirpa Tenhunen kuvaa pitkäaikaisen tutkimuksensa tuloksia artikkelissaan "Etnografia, innovaatiot ja kehitys: Matkapuhelinten käyttöönotto Intian maaseudulla". Hän toteaa, että kun puhelin oli uutuuksena, siitä oli helppo puhua tutkijalle, mutta myöhemmin siitä tuli niin jokapäiväinen ja arkinen asia, että siitä puhuminen oli vaikeaa. Aluksi puhelimet olivat vain varakkaimmilla, ja myöhemminkin he pystyivät käyttämään puhelintaan eniten. Halvoissa puhelimissa ei ole hindin- tai bengalinkielisiä näppäimistöjä, eivätkä useimmat käyttäjät tunne länsimaisia kirjaimia, mikä osaltaan rajoitti puhelimen hyötyjä. Puhelimesta on kuitenkin erityisesti kaupankäynnissä monia etuja: sen avulla saatettiin neuvotella hinnoista viime hetkeen saakka, tehdä tilauksia tai tarkastaa tuotteiden saatavuutta jo ennen matkaanlähtöä. Näin puhelin lisäsi tehokkuutta, vaikka ei välttämättä taloudellista kasvua.

Hyödyllinen kokoelma

Soveltava kulttuurintutkimus on monipuolinen kokonaisuus. Kirjan artikkeleissa löydetään kulttuurintutkimuksen menetelmin, usein etnografian avulla, tavalla tai toisella tieteen ulkopuolisen käytännön toimintaa hyödyttäviä näkökulmia. Toisaalta, kuten esimerkiksi Lauran Starkin ja Sirpa Tenhusen artikkeleissa todetaan, kulttuurintutkimuksen keinoin ei aina voi löytää ratkaisumalleja tilanteisiin, joissa ongelmat ovat paremminkin rakenteellisia.

Kirjan artikkelit tuovat esiin kulttuurintutkijalle hyödyllisiä ja tarpeellisia näkökulmia ja herättävät ajatuksia. Esimerkiksi Inkeri Koskisen artikkeli auttaa välttämään tutkimuksen karikoita silloin, kun yhteistyötaho on tiedemaailman ulkopuolelta. Sari Tuuva-Hongiston artikkeli osoittaa, että sama termi (ekologisuus) voi tarkoittaa eri toimijoille eri asioita, mikä on tärkeää huomata sekä tiedemaailman ulkopuolisten toimijoiden mukana ollessa että monitieteisten ja tieteidenvälisten tutkimusten suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Etnografia tuo tavallisen ihmisen kokemuksen osaksi tutkimustietoa, joka muuten saattaisi käsittää pääosin numerotietoja tai teknologian arviointia. Tässä mielessä esimerkiksi Johanna Ylipullin artikkeli on silmiä avaava, ja sen lukemista voi suositella jokaiselle laaja-alaisen tutkimusryhmän jäsenelle ja monen tieteenalan yhteistyötutkimusta suunnitteleville.

Soveltava kulttuurintutkimus on kiinnostava lukemisto monenlaisen kulttuurintutkimuksen tekijöille ja tutkimusta suunnitteleville. Asiahakemisto kirjan lopussa vielä parantaa kirjan käytettävyyttä.

Filosofian lisensiaatti Merja Leppälahti on tietokirjailija ja kirjallisuuskriitikko sekä folkloristiikan tohtorikoulutettava Turun yliopistossa.